

No. 1 / April 2017

Publisher: The Swedish
Research Institute in Istanbul
info@sri.org.tr

Editor and graphic designer:
Olof Heilo olof.heilo@sri.org.tr

Assistant editor and translator:
Victoria Arzu Lejontåtel
arzu.lejontatel@sri.org.tr

For more info, see
www.srii.org

Ut i vimlet!

Det turkiska ordet "kalabalık" betyder "myller" eller "folkvimmel" och fann sin väg till svenska språket efter en dramatisk incident under Karl XII:s vistelse i Osmanska riket 1709-14, när en grupp janitscharer sänts ut för att tillfångata kungen och föra honom från Bender till Dimotika.

Sedan dess har de svenska legationerna i Turkiet fört en lugnare tillvaro i centrala Istanbul. Men så snart man lämnar generalkonsulatets rofyllda park och träder ut genom grindarna befinner man sig mitt i folkmyllret på Istiklal Caddesi, stadens halspulsåder.

De forskare som idag söker sig till forskningsinstitutet gör det inte enbart för att sitta inne i en skyddad verkstad och arbeta, utan för att möta och interagera med den levande staden och knyta kontakter med kollegor och institutioner i landet där de befinner sig.

Kalabalik! kommer att bli forskningsinstitutets e-journal: ett fönster mot världen, ett forum för svenska och turkiska forskare att mötas och utbyta tankar och erfarenheter. Vi önskar våra läsare välkomna ut i vimlet!

Inblick och utblick

Johan Mårtelius, direktör

Vårmanaderna har i Turkiet varit ofrånkomligt fokuserade på den nyss avverkade folkomröstningen, med olika spådomar både om utfallet och om dess konsekvenser. Det jämna resultatet kunde för båda sidor uppfattas som en besvikelse, och ovissheten om framtidsutvecklingen lär nog kvarstå i många avseenden. Hur det påverkar SFII:s planering och aktivitetsgrad framöver är för tidigt att sia om. Men i varje fall demonterades natten före omröstningen det monumentala plakatet för ja-sidans värvningskampanj, som senaste tiden täckt hela den stora byggnadsställningen framför den ståtliga gamla ryska ambassaden mittemot vår entré. Om också själva den lite illavarslande ombyggnaden därmed tar fart, så att de vackra doriska kolonnerna till sist åter exponeras, återstår att se.

Vår inramande närmiljö har på sistone också präglats av en del andra förändringar. Den ökade uppmärksamheten på säkerhetsfrågor har resulterat i att taggtrådsspiraler nu kröner hela konsulatskomplexets omgivande staket och murar. Och det öppna staketet ut mot huvudgatan Istiklal Caddesi, som förut exponerade den flödande trädgårdsgrönskan ut mot stråket, är nu avskärmat mot all insyn. I tomtens nedre del, mittemot vårt annex där förut ett litet garage hade sin plats, reser sig nu konsulatets migrationsbyggnad, där visumsökande expedieras via en nyupptagen port i den höga muren mot sydsidan. Förnyelsen aktiverar ett förut lite baksidesaktigt hörn av tomten, men många hoppas ändå att några sköna klängväxter ska ta över huvudintrycket av själva byggnaden.

Innanför våra egna murar har den blandade verksamheten fortgått ungefär som vanligt, med möten, seminarier, föreläsningar, diskussionsaftnar och andra aktiviteter. De lokala

samarbetena har också fortsatt inom biblioteksnätverket BiblioPera och föreningen för studier av osmansk-europeiska förbindelser, Levantine Heritage Foundation. Ett samarbete med framför allt det holländska institutet har påbörjats för att genomföra dokumentation och i förlängningen restaurering av den protestantiska kyrkogården i Feriköy, och med Tyska Orientinstitutet samverkar vi i vårens föreläsningsserie om exil och migration i det osmanska riket.

Ett annat slags samverkan gäller våra svenska Medelhavsinstitut. Där togs ett viktigt steg när de tre direktörerna från Athen, Rom och Istanbul samlades till gemensamt möte i Athen i slutet av mars. Flera lovande projekt och gemensamma intressen diskuterades, delvis också sådant som skulle kunna inkludera instituten i Alexandria och Jerusalem. Medelhavsregionen som globalt centrum, kulturellt och politiskt, i det långa perspektivet och det korta, lär fortsätta att generera forskning och idéutbyten.

Och i det stora Medelhavsperspektivet fortsätter vårt institut och dess sambo och samarbetspartner, generalkonsulatet, att inta en central position. Som sagt har en hel del i näromgivningen förändrats sista tiden, inklusive en del nerstängda barer, spårvagnsrälsen på Istiklal Caddesi uppriven och kravallstaket placerade utanför våra nära grannar, de ryska och holländska konsulaten. Ändå fortgår det vitala offentliga kvarterslivet, den högklassiga och varierade gatumusiken, de generöst utfodrade katternas fridfulla kringströvande. Orhan Pamuk, vars närbelägna Oskuldsmuseum är föremål en av våra gästforskares lovande projekt, har visserligen utnämnt "hüzün", eller melankoli, till stadens nyckelbegrepp. Men som ett mer passande alternativ har föreslagits "keyif", alltså ungefär uppsluppen glädje. Mest adekvat är nog i själva verket kombinationen, eller syntesen.

Istanbul den 18 april 2017

BiblioPera

**a common internet platform
of cultural and research
institutes in Beyoğlu**

BiblioPera: Beyoğlu Araştırma Merkezleri Platformu is the online platform of nine international libraries belonging to cultural and research institutes in the Beyoğlu neighbourhood of Istanbul: the Koç University's Research Center for Anatolian Civilisations / ANAMED, the Istanbul Research Institute, SALT Research, the Deutsche Archäologische Institut (DAI), the Netherlands Institute in Turkey (NIT), the Institut Français d'Etudes Anatoliennes (IFEA), the Orient-Institut Istanbul, the Swedish Research Institute in Istanbul (SRII) and the Library of Sismanoglio Megaro. Operating since the fall of 2016, the book catalogue comprises more than 335'000 printed titles and 2 million digital media items. The webpage also informs about upcoming events, scholarships, current publications and other news from the institutes, and provides their scholars with a common forum. The project has been generously supported by the Istanbul Development Agency (İSTKA).

Bakom monterglaset

Intervju med Björn Magnusson Staaf, museolog vid Lunds universitet som 2016-17 bedriver forskning om Orhan Pamuks "Oskuldens museum" vid SFII

Du är från början arkeolog med fokus på den tidiga bronsåldern. Hur hamnade du i Orhan Pamuks Istanbul?

– När jag skrev min avhandling om kopparflatyxor besökte jag arkeologiska museer över hela Europa, och började intressera mig för hur museer får oss att betrakta föremål. Det finns ju inga minnen kopplade till den äldre bronsåldern, så museet måste förmedla en berättelse som hjälper besökaren att sätta in dem i ett meningsfullt sammanhang. Förutom detta har jag jobbat med stadsplanerings- och bevarandefrågor, och befattat mig med förhållandet mellan samtid och historia eller modernitet och tradition. När jag fick höra talas om Oskuldens museum var det som att väldigt många bitar föll på plats.

Även sammansmältningen av fakta och fiktion?

– Precis. Det normala "kontraktet" mellan museum och besökare går ut på att allting har hänt och att allt är fakta. Men fakta är aldrig bara fakta: i ett museum sätts föremålen i en viss ordning, och man väljer bort en del till förmån för den sammanhängande helheten. Fakta kan alltså aldrig helt skiljas från den berättelse som används för att identifiera dem. På Oskuldens museum är det en fiktiv berättelse som ligger till grund för materialet. Hela museet är en *mimesis*, en poetisk konstruktion som lägger sig till med det yttre skenet av någonting verkligt. Det tvingar museibesökarna att fundera över hur de normalt upplever fakta och verkligheten överhuvudtaget.

Betyder det att Oskuldens museum är ett slags meta-museum?

– Man skulle kanske snarare kunna säga att Oskuldens museum är ett museikuratorernas museum, på samma sätt som man har kallat Pamuk för en författarnas författare. I sin yttre

form griper det tillbaks på ganska traditionella, rentav gammaldags utställningsformer, med föremål i montrar ordnade utifrån en kronologisk ramberättelse. När sådana museer var nya på 1800-talet var de revolutionära: historien fick komma till tals genom objekten. Numera har vi vant oss vid att det är så museer ser ut, och reflekterar kanske inte närmare över hur de är tillkomna. Ett lyckat museum som detta bryter vaneseendet och får oss att varsebli ståndpunkter vi inte vetat att vi hade.

Här rör vi oss in på fenomenologins domäner.

– Absolut. Husserl, Heidegger och Merleau-Ponty är viktiga inspirationskällor i arbetet och knyter även an till mina erfarenheter som arkeolog. Det som en gång var nytt och främmande har vi med tiden införlivat med vår egen förståelsehorisont och vant oss vid att tänka bort. Omvänt kan det som en gång var vardagliga företeelser och föremål uppfattas på ett helt nytt sätt så snart vi placerar dem i en glasmonter. Glaset drar betraktarens uppmärksamhet mot föremålet men distanserar dem samtidigt från varandra.

Jag skall försöka förklara genom ett exempel. Jag och min familj var på ett konstmuseum i Skåne för ett par år sedan. Naturligtvis avslutade vi besöket såsom de flesta besökare gör genom att dricka kaffe och äta kakor i kafeterian. Min yngste son som var törstig drack upp sin läskedryck ganska fort. Han satt och hade lite tråkigt, men plötsligt tog han glaset, vände det upp och ner över bullen och sa "Så där ja - nu är den bullen på museum!". Jag skrattade så att jag fick kaffe i näsan, men det han sa uttryckte den kanske viktigaste principen för musei-arbete: att få betraktaren att verkligen börja se saker, att reflektera över tingen. När vi sätter något bakom glas, eller som i det här fallet i ett glas, blir vi helt plötsligt medvetna om tinget på ett annat sätt. Jag har inarbetat den lektion min son gav mig i min egen undervisning.

Hur går ditt arbete här till rent konkret?

– Jag gör dels djupstudier av själva utställningen, och dels intervjuer med besökarna. Särskilt intressant är att jämföra deras olika intryck beroende på om de har läst boken eller inte.

Vilket slags besökare brukar du möta?

– Huvuddelen av dem kommer från utlandet, men jag möter också en del yngre turkiska besökare. De senare kan göra direkta associationer från föremål och fotografier till sina egna far- och morföräldrars berättelser och ägodelar. Allt från eau-de-cologne-

flaskor till dioramor kan locka fram dittills okända minnen och tvinga dem att reflektera över den nära förflutenheten. Det bekräftar betydelsen av samtids- och vardagshistoria och visar att även besökare som inte läst boken kan få behållning av ett besök.

Samtidigt är det ju inte bara ett museum över 1970-talets Istanbul.

– Nej, men på sätt och vis kan man säga att fiktionen skapar en verklighetskänsla som är starkare än på ett vanligt stadsmuseum. När besökare använder boken som inträdesbiljett – och får en stämpel i sitt fysiska exemplar – är det nästan som om romanen autenticerar sig själv. Man brukar ju tala om "breaking the fourth wall" när en skådespelare vänder sig till publiken, men här är det istället publiken som bryter sig in i romanen. Det händer att man möter utländska bokklubbar som kommit resandes till Istanbul enkom för att besöka museet.

Vilken betydelse uppfattar du att Pamuk har fått för deras bild av Istanbul?

– Enormt stor. På samma sätt som Hjalmar Söderberg och August Strindberg skapat bilden av Stockholm, eller Ingmar Bergmans filmer präglat bilden av Sverige, verkar Pamuks författarskap ha skapat ett raster för hur många västerländska besökare upplever Istanbul. Detta blir på sitt sätt också problematiskt: å ena sidan försöker Pamuk befria åskådaren från en konventionell syn på staden, men han utvecklas själv till en auktoritet på området.

Var du själv bekant med Istanbul innan du sökte dig hit?

– Jag har varit här som turist och då upplevt Istanbul via reseskildringar och guideböcker. Men jag hade också läst flera av Pamuks tidigare böcker, och framförallt hans *Istanbul*, som berörde mig starkt. I likhet med W. G. Sebald – en annan författare som också integrerar bilder i sina texter – "läser" han landskap och stadsmiljöer inte bara efter deras visuella skönhetsvärde, utan även utifrån berättelser som ger dem ett sammanhang.

Har Pamuks böcker fått dig själv att se staden på ett nytt sätt?

– Både *Istanbul* och *Oskuldens museum* styr ens seende, så att man plötsligt börjar lägga märke till tecken och detaljer man tidigare

inte varseblivit. Men mest av allt kanske jag identifierar mig med hans sätt att återupptäcka en stad som han har vuxit upp i. Han lyfter fram många av de miljöer i Istanbul som glömdes eller föll offer för moderniseringsivern på 1900-talet, och därmed kritiserar han indirekt också det moderna projektet och frammanar en bild av ett land där moderniteten börjat tvivla och tröttna.

Återvänder vi här till ditt äldre studium av övergången till den tidiga bronsåldern? Är Oskuldens museum helt enkelt ett museum över en svunnen epok i Turkiets historia?

– På sätt och vis kan man säga att den värld Pamuk skildrar lika gärna hade kunnat vara en mytisk värld, en fantasivärld. Samtidigt är det viktigt att minnas att museet också skapar en synkronicitet. Glaset blir en spegelyta mot nuet: det avgränsar oss från det förgångna, men fixerar också det betraktande ögonblicket.

Björn Magnusson Staaf kommer att presentera sin forskning på ett seminarium vid SFII i Istanbul den 30 maj.

Intervju / porträtt: Olof Heilo

Illustrationer: Björn Magnusson Staaf / Oskuldens museum

Scholarships 2016-17

Frederika Tevebring is a PhD candidate in Comparative Literature and Classics at Northwestern University, Chicago. She holds a MA in Religious studies (*Religionswissenschaft*) and a BA in Ancient studies (*Altertumswissenschaft*) from the Freie Universität in Berlin. During her studies she participated in a number of excavations around Greece. Her main research interests are Greek mythology, its reception and the history of collecting and displaying antiquities.

In the fall of 2016, I spent six weeks at the Swedish Research Institute doing research for my dissertation on the mythical Baubo. According to late antique Church Fathers, Baubo welcomed Demeter to Eleusis when the goddess was searching for her abducted daughter Kore (Persephone). When Demeter refused to eat and drink on account of her mourning Baubo managed to cheer her up by lifting her skirts and exposing herself. In 1989, German archaeologists excavating the Demeter sanctuary at Priene found a group of Hellenistic figurines (323-32 B.C.) that they identified with Baubo. The statuettes adhere to a distinct and unique iconography. The head is placed directly onto the legs and, lacking a torso, the chin and vulva of the female figures merge into one another. The archaeologists described them as “grotesque-obscene” and argued that precisely these characteristics identified them as Baubo.

In my dissertation, I explore ancient and modern responses to Baubo. After their discovery, the statuettes from Priene became synonymous with the name Baubo and the story of the bawdy woman at Eleusis. In this form Baubo has received much attention in philosophy, literature and arts, where she is often used as a symbol for ignored or uncomfortable truths. I argue that Baubo never existed as a coherent mythical figure in antiquity. The combination of name, iconography and story is a modern amalgam of an ancient past, a modern ancient myth. I'm especially interested Baubo as a figure consistently described as obscene and sexual. Baubo fitted poorly with German nineteenth century notions of ancient Greece as an ideal civilization, and still today discussions of the figure have centered on the question whether she is properly Greek. My dissertation centers on the Priene excavation, why were these German archaeologists working in Turkey and why did they identify the statuettes with Baubo? Tracing the influences

that shaped the modern idea of Baubo my aim is to shed light on a poorly studied figure and, more importantly, to map out modern investigations in defining what does and does not belong to "Ancient Greece."

*"Baubo" figures from Priene.
Antikensammlung, Berlin.
Photo: Fredrika Tevebring*

”Geografisk kunskap är föränderlig”

Intervju med Charlotta Forss, historiker och innehavare av SFII:s stora stipendium hösten 2016 och våren 2017

Vad har du för studiebakgrund?

– Jag började med att läsa Statsvetenskap i Uppsala 2006. Under ett utbytesår på University of Washington i Seattle tog jag en del kurser i historia och insåg då hur roligt det var. Egentligen skulle jag ha återgått till att läsa statsvetenskap, men när jag hade tagit min kandidat i ämnet bestämde jag mig istället för att fortsätta med historia. Jag läste därefter en ettårig master i Cambridge och började doktorera på Stockholms universitet 2012.

Din forskning handlar om det svenska 1600-talets geografiska omvärldsbild. Vad för dig till Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul?

– En av fallstudierna i min avhandling handlar om gränsen mellan Europa och Asien. Jag vill problematisera världsdelsbegreppen, som tenderar att göra Bosporen till brytpunkt snarare än det centrum som det också har varit.

Istanbul är än idag en stad som beskrivs i termer av mötet mellan Europa och Asien. Hur mycket av detta upplever du som en kliché?

– Väldigt mycket. Kulturmöten sker överallt, inte minst inom Europa självt, eller Turkiet och angränsande länder. Föreställningen att just Istanbul och Bosporen skulle vara speciellt är mera av en trop eller symbol.

Redan de källor du studerar insåg att Europa och Asien egentligen var en kontinent, men höll fast vid den antika terminologin som ansåg att de skildes åt vid Bosporen. Hur kommer det sig att konstruktionen av Europas gränser har hållit i sig?

– Det är en fråga jag också ställer mig i avhandlingen. Redan Herodotos fann det märkligt att tre delar av en och samma värld kommit att representeras av kvinnonamnen Europa, Asien och Afrika. Dels tror jag det beror på en så kallad ”path dependency” – man tenderar att använda sig av begrepp som är allmänt kända och vedertagna, även om de inte är logiska eller adekvata. Sedan finns det naturligtvis också ett ideologiskt intresse av att betona skillnaderna mellan Europa och Asien, inte minst idag.

Fanns ett sådant intresse redan på 1600-talet?

– Både och. I det geografiska undervisningsmaterialet från den tiden är termerna i första hand neutralt menade, men i reseberättelserna förekommer det också att Europa beskrivs i termer av en gemenskap, en föreställning som går tillbaka till den tidiga medeltiden. Den viktigaste identitetsmarkören är dock kristendomen. För de resenärer som beger sig till Istanbul på 1600-talet slutar kristenheten redan vid Donau, medan Europa fortsätter till Bosporen. Här kan man redan ana den komplicerade roll som osmanska riket och så småningom Turkiet kommer att få för en framväxande europeisk identitet.

För att vidmakthålla föreställningen om Europa och Asien som olika världsdelar var man fortfarande tvungen att dra en gräns – genom Ryssland. När hände det?

– Olika idéer om var gränsen gick har lagts fram genom historien. Den gräns vi är mest bekanta med idag – att Europa och Asien skiljs åt av Uralbergen – kan spåras tillbaka till den

svenske resenären Strahlenberg. Han bereste Ryssland på tsarens uppdrag, lät trycka den första kartan över Sibiren 1730 och placerade då gränsen i Ural. Han anmärker särskilt att det hos geografer länge rått osäkerhet om var gränsen går och att de rentav låtit bli att sätta ut gränsen på kartorna. Sådana uttalanden visar att geografisk kunskap är föränderlig: man använder sig av vedertagna begrepp men det tillkommer hela tiden ny kunskap.

Samtidigt har de antika begreppen visat sig vara märkligt seglivade med tanke på hur de motsägs av faktisk kunskap. Är det ett utslag av historicism?

– Upptäckten av bysantinska Ptolemaios-handskrifter i slutet av 1400-talet kom mer eller mindre att omformulera geografin som disciplin i Europa och utövade ett långvarigt inflytande. Ännu kring år 1700 försöker man inkorporera antika auktoriteter trots att världen har blivit mycket större. Man tolkar ny kunskap genom den gamla och där förblir Herodotos' antika Medelhavsvärld central.

Ger ditt forskningsmaterial inblick i alternativa föreställningar om gränser – och synen på världen i stort – än de som blivit vedertagna?

– Absolut. Framförallt reseberättelserna, där den personliga upplevelsen av gränser står i centrum, visar på en annan världsuppfattning än den som man finner hos geograferna, som istället kategoriserar och organiserar etablerad kunskap om hela världens geograf i utifrån långa kunskapstraditioner.

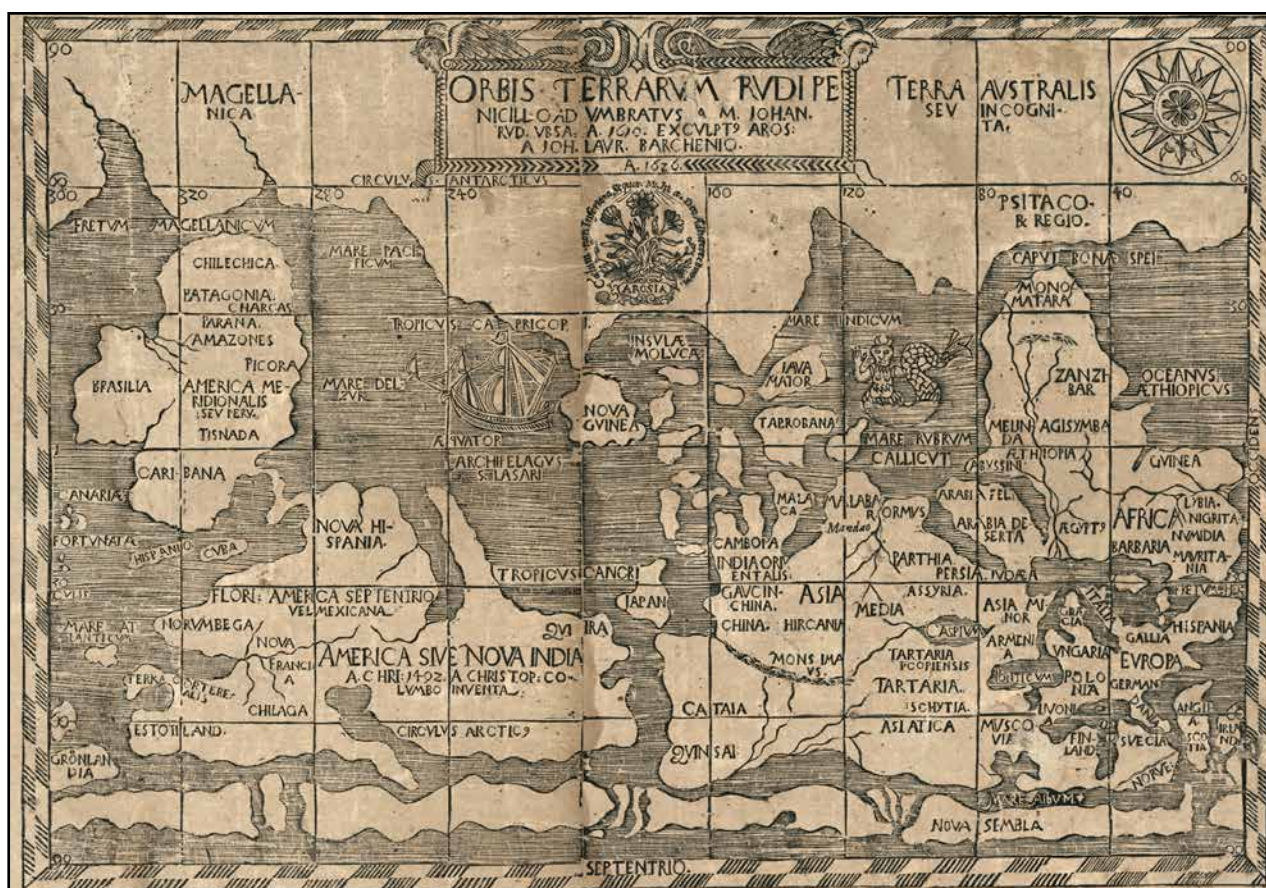
Har svenska eller nordiska betraktare haft särskilt annorlunda perspektiv på saken?

– Det är en fråga jag länge brottas med och kanske inte helt kan besvara i det här läget. De ingick i en europeisk diskurs och förhöll sig till ett europeiskt stoff av troper och begrepp. Å andra sidan gjorde de detta på ett väldigt medvetet sätt: till exempel finns det en världskarta av Johannes Rudbeckius som visar världen med söder upp och norr ned, vilket särskilt motiveras i kommentaren som ett för nordiska läsare möjligen ovanligt, men mera passande sätt att betrakta världen.

Hade någon av dem sett den arabiske geografen al-Idrisis kartor från 1100-talet? Även där är ju söder upp och norr ned.

– Rudbeckius ritade alla sina kartor på det viset, om de så bara visade Västerås stift! Men visst finns det en medvetenhet om de arabiska kartograferna även hos svenska lärda på den tiden.

Har vistelsen gett dig mersmak för Istanbul? Finns det andra ämnen som du skulle vilja återvända för att studera?

Johannes Rudbeckius världskarta, orienterad med söder upp. Uppsala universitetsbibliotek

– Absolut, det finns fantastiska kartsamlingar i Istanbul som innehåller element från flera olika kunskapstraditioner, bland annat en atlas av Blaeu som översattes till turkiska på sultanens uppdrag och anpassades med tanke på osmanska läsare.

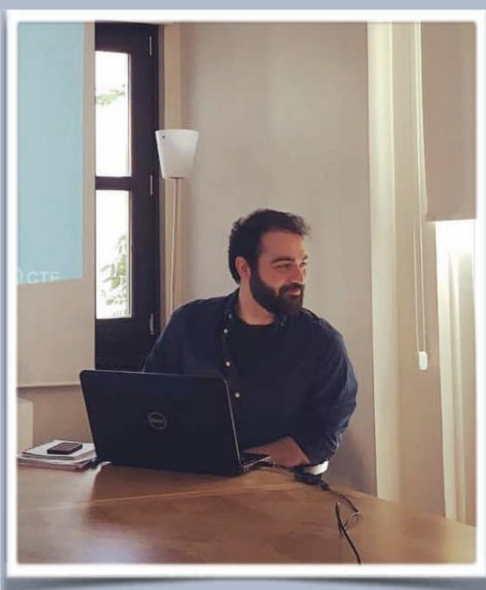
Vad står närmast på din agenda?

– Jag disputerar om ungefär ett år och har redan olika idéer till framtida forskningsprojekt. Men jag vill inte avslöja för mycket än!

Charlotta Forss kommer att berätta mer om sitt nuvarande forskningsämne på SFII:s årsmöte i Stockholm den 25 april.

Intervju: Olof Heilo

Scholarships 2016-17

Yusuf Yüksekdağ is a PhD candidate in Applied Ethics at Linköping University, Sweden. He has a background in Political Science on both undergraduate and master's level from Sabanci University, Istanbul, and Central European University, Budapest. He teaches a variety of ethics and philosophy courses in undergraduate and master's level.

I am a PhD candidate at the Centre for Applied Ethics, Linköping University, Sweden, and I teach a variety of ethics and philosophy courses at both undergraduate and master's level. I have a background in Political Science both in undergraduate and master's level, respectively in Sabanci University, Istanbul and Central European University, Budapest.

My current research interest lies in the ethical questions surrounding the restrictive policies that address the critical shortages of health workers in underserved regions in the world. Mass exodus of medical capital from developing countries continues to be a matter of concern that threatens the basic health delivery for the people of these developing states. To better understand what is at stake both for them and the migrant skilled workers, I am interested in the ethical implications of this phenomenon. The primary objective of my research is to identify the interests at stake and the ethical significance of the phenomena as such; and the ethical implications on the rights and the duties of all relevant actors.

Aside from my doctoral research project, I have a longstanding interest in media ethics. I am particularly interested in, what I would call 'media literacy ethics' where the news items and their content are examined from an ethically-charged perspective. To pursue my interest in this field, I have been granted a generous research grant by Swedish Research Institute in Istanbul. In collaboration with Esra Ercan Bilgic from Istanbul Bilgi University, we have examined the representations of Syrian asylum seekers in Turkish mainstream newspapers.

Our aim was to provide an ethics-media nexus to investigate the representation of Syrian asylum seekers in mainstream Turkish daily newspapers. In our study, an ethical framework is provided and applied in order to understand the nature of the framing of the 'refugee question' that is reproduced in Turkish media. We have examined the extent to which representation coincides with the ethical lens provided, given the struggles of asylum seekers who are vulnerable to negligence, securitization, uncertainty and non-recognition.

Syriska flyktingar mellan temporärt skydd och försumlighet

Ett etiskt perspektiv på representationen av flyktingar i turkiska mainstreammedia

Yusuf Yüksesdağ, Centre for Applied Ethics, Linköpings universitet

När man talar om mediaetik tänker man kanske först och främst på etisk journalistik. Men idag finns det många olika medieverktyg som kan bilda grund för forskning och diskussioner om mediaetik. I det sammanhanget har "etisk mediekompetens" (media literacy and ethics) blivit ett begrepp.

Ett turkiskt nyhetsinlägg om flyktingar från år 2014 har kommit att forma mitt intresse för frågan. Kanske beror det på att jag både arbetar för och forskar inom etik och politisk filosofi. I nyhetsinlägget från tidningen "Sabah" beskrevs flyktingar som "illegala invandrare" och "rymlingar":

Flyktingkatastrof på Egeiska havet: 11 döda

19.03.2014

Det var en hård kamp om överlevnad på Egeiska havet igår, när flyktingbåtar välte vid två olika tillfällen. Totalt 11 personer rapporteras ha omkommit.

Båtarna, fyllda med flyktingar som försökte ta sig till Europa på illegal väg, sjönk i Egeiska Havet. Den första tragedin inträffade vid ön Mitilini. Sju personer omkom, åtta räddades och två rapporteras att vara försvunna. Den andra olyckan skedde vid Bodrum. Båten, med åtta flyktingar som försökte ta sig till den Grekiska ön Kos, sjönk 2,4 kilometer från ön Karaada. Tre personer som höll på att drunkna räddades. Fyra döda kroppar hittades i vattnet och tre personer rapporterades försvunna. Samtidigt infångades 156 rymlingar från Syrien, Palestina, Afghanistan, Pakistan, Marocko och Iran som hade försökt korsa gränsen till Europa illegalt genom Edirne. Amnesty International fördömde Cypern för dess "skamliga" behandling av flyktingarna.

Som vi bör minnas är rätten till skydd en grundläggande mänsklig rättighet. Men hur vi väljer att presentera personerna i ett nyhetsinlägg som detta har ett direkt inflytande på läsarnas

föreställningar om rättigheter, ansvar och rättvisa. Nedlåtande definitioner och likgiltiga attityder bidrar till en ökad nonchalans på både individuell och organisationsnivå i det turkiska samhället. Här blir begreppet etisk mediekompetens centralt, och genom att utgå från begreppstriangeln *rättighet – ansvar – rättvisa* kan vi skapa etiska riktlinjer för att närma oss flyktingfrågan.

Flyktingar och de svårigheter de tvingas gå igenom har blivit i stort sett förbigångna i turkiska medier fram till år 2012. Eftersom turkisk lag inte beviljade flyktingstatus åt människor som kom från icke-europeiska länder, använde många flyktingar Turkiet som ett rent transitland. Turkiska mainstreammedia betraktade dem följaktligen som irrelevanta.

De rubriker och nyhetstexter som författades fram till år 2012 ger en tydlig bild av detta. Människor som kämpade för sina liv och rättigheter på Egeiska Havet beskrevs på ett nedlåtande sätt. Det fick mig att fundera på om samma sak gällde för de flyktingar som tog sig in i Turkiet från Syrien. Eftersom de senare numera åtnjuter status som "temporärt skyddade" känns det särskilt viktigt att undersöka hur deras livs- och rättskamp representeras i turkiska media.

För att tydligare åskådliggöra representationen av flyktingar i turkiska media har jag och Dr. Esra Ercan Bilgic från mediaavdelningen vid Bilgi-universitetet i Istanbul genomfört en innehållsanalytisk studie av relationen mellan media och etik. Genom följande etiska underlag, som beaktar rätten till skydd och de individuella eller organisatoriska skyldigheter som den medför, vill vi visa hur diskursen formas inom turkiska mainstreammedia:

Ramverk	Exempel	Beskrivning
Mänskliga rättigheter (human rights)	"Mänskliga rättigheter", "rätt till skydd"	Nyheter som rapporterar/talar om flyktingarnas mänskliga rättigheter
Rättigheter (rights)	(Ett icke-existerande exempel:) "rättskamp", "arbetarnas rättigheter", "socialt skydd"	Nyheter som rapporterar/talar om flyktingarnas individuella rättigheter
Medmänsklighet (humanitarianism)	"De tiotusentals människors flykt från kriget i Syrien för att söka skydd i Europa genom att korsa Egeiska Havet orsakar en ny humanitär tragedi varje dag"	Nyheter som understryker medmänsklighet och att vara mänsklig
Humanitär hjälp (humanitarian aid)	"Barnen som flyr är våra barn också. De har också rätt till en bra värld att leva i"	Nyheter som rapporterar om humanitär hjälp för flyktingar

Ramverk	Exempel	Beskrivning
Ekonomisk börda (economic burdens)	"När de syriska arbetarna som är villiga att arbeta för en lägre lön tog de turkiska arbetarnas platser nådde ansökningarna för a-kassan sitt högsta antal inom de senaste tre åren"	Nyheter som rapporterar om de ekonomiska bördorna som påstås ha skapats av de syriska flyktingarna
Internationellt och globalt ansvar (cosmopolitanism and global responsibility)	"Européer som stänger sina dörrar mot de som flyr från krig och grymheter"	Nyheter som rapporterar om globalt samspel och ansvar
Gränskontroller (border controls)	"Syriska flyktingar har funnit en ny rutt sedan de europeiska länderna har infört ökade kontroller"	Nyheter som rapporterar om gränskontroller
Etablerande av offerroller hos hjälpsökande (victimization of aid receivers)	"Ytterligare en resa med stora förhoppningar har tagit slut i djupet av det kalla Egeiska havet", "Människor som såg de små livn som sköljdes upp på stranden kunde inte hålla tillbaka sina tårar"	Nyheter som presenterar flyktingarna som offer eller människor i nöd

När media rapporterar om andras lidanden tänker man sig gärna att det kommer att leda till en ökad medvetenhet hos samhället i stort. Ofta inbillar man sig att den läsare eller lyssnare som via olika medieverktyg informeras om andra människors lidanden, kommer att visa en ökad ansvarskänsla. Men sådana förväntningar kan inte enbart uppfyllas genom *att* man informerar; det är precis lika viktigt *hur* man gör det. Genom att definiera flyktingar som "nödlidande" eller "hjelpsökande" kan vi visserligen skapa känslor av ansvar och medmänsklighet, vilket på kort sikt kan öka beredvilligheten att hjälpa. Men om vårt syfte är att skapa en bred och långsiktig medvetenhet kring individuella rättigheter och skyldigheter måste vi använda oss av andra begrepp – att diskutera situationen inom ramen för "nöd" eller "nödhjälp" blir kontraproduktivt. Vi måste alltså gå utanför de allmänna förväntningarna på rapporteringen av flyktingsituationen, och dra uppmärksamheten till såväl individers som organisationers etiska och politiska skyldigheter. Detta blir möjligt om man återger nyheterna enligt en etisk ram.

Vår studie har därför kommit att kretsa kring två frågor: 1) hur definieras Syriska flyktingar i turkiska mainstreammedia? och 2) hur kan dessa definitioner problematiseras i beaktande av att rätten till skydd är en mänsklig rättighet?

I vårt arbete har vi studerat 20 av de mest populära tidningarna. Vi har tittat på deras förstasidor publicerade mellan 30 augusti och 7 september 2015, vilket betyder 91 sidor och

121 nyhetsrapporteringar. Under den period vi studerat inföll bland annat den syriske flyktingpojken Alan Kurdis tragiska död (den 2 september 2015). Efter denna händelse ökade nyhetsrapporteringen om Syriska flyktingar markant.

Vad vi först och främst lade märke till var att "mänskliga rättigheter" eller "rätten till skydd" nästan aldrig ingick i riktlinjerna för författandet av nyhetsrapporterna. Dominerande ämnen var "medmänsklighet" och "humanitärt bistånd"; efter Alan Kurdis bortgång började man även använda sig av begreppet "globalt ansvar". Flyktingarna diskuterades till 80% som "människor i nöd". I nästan hälften av nyhetsrapporteringen kritiserades Europa och Nordamerika. Även efter 2 september lyste begreppen *rätt*, *mänsklig rättighet* och *rätt till skydd* med sin frånvaro.

Till vår förvåning befann sig den terminologiska definitionen av de Syriska flyktingarna på en mycket mer medveten nivå. Ordet "skyddsbehövande" användes i 2% av nyheterna medan "flykting" användes i 50%. Orden "rymling" eller "illegal invandrare" nådde enbart 10%.

En punkt som behöver uppmärksammas i vår studie och studeras vidare är det ökade användandet av begreppet "globalt ansvar". Detta ämne tvingar oss att titta närmare på huruvida begreppet formades som en politisk kritik mot Väst eller för att skapa en genuin medvetenhet kring det ansvar som vilar på allas våra axlar.

Översättning: Victoria Arzu Lejontåtel

Exile, Political and Economic Migration in the Ottoman Empire

Lecture series at CEZAYİR,
Galatasaray, Istanbul

April 20, 19:00: Muslim and Christian Refugees in the Balkans and in Anatolia

Dr. Ayca Baydar, SOAS: *Turkification of Anatolia: The Case of the Karamanlis' Deportation*

Doc. Dr. Veli Aydın (Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ): *İşgal ve Sürgün: Balkan Savaşlarında Yaşanan Serez Faciası ve Müslümanların Kitleysel Göçü*

April 26, 19:00: Immigrants and Intercultural Transfer

Perihan Yücel, DenizBank Kültür ve Sanat Direktörü: *İstanbul'a sığınan Beyaz Ruslar*

Prof. Dr. Serdar Öztürk, Gazi Üniversitesi, Ankara: *Empathising with refugees and immigrants through films*

May 11, 19:00: European Refugees in the Ottoman Empire

Prof. Dr. Johan Mårtelius, SRII: *The Royal Swedish Exile in the Ottoman Empire, 1709-14*

Paulina Dominik, Freie Universität Berlin: *Polish political émigrés in the Ottoman service as engineers in the 1850s-1870s*

May 17, 19:00: Choosing a New Homeland

Dr. Richard Wittmann, Orient-Institut Istanbul: *In search of a better life: German-speaking craftspeople and journeymen in Late Ottoman Istanbul*

Dr. Esra Almas, Netherlands Institute in Turkey: *A Jewish novelist writes on Ottoman exiles in Berlin*

Hallå där ...

... Therese Hydén, som tillträdde tjänsten som svensk generalkonsul i Istanbul hösten 2016

Var har du tidigare haft uppdrag?

– Jag har arbetat för UD i snart 20 år, vilket tagit mig till Strasbourg, New York och Bryssel, och även till olika internationella organisationer som Europarådet, EU, FN och IOM. Jag har en bakgrund i internationell rätt och mänskliga rättigheter och har arbetat med dessa frågor både på UD i Stockholm och i andra länder och organisationer. Innan jag fick uppdraget som generalkonsul i Istanbul var jag biträdande chef på UD:s enhet för Östeuropa och Centralasien.

Vad ser ut att bli den viktigaste uppgiften inom ramen för det nya uppdraget här?

– Vår övergripande uppgift är att främja samarbete och kontakter mellan Sverige och Turkiet. Det gör vi på många olika sätt, bl.a. genom att stödja civilsamhälle och kulturliv och genom att uppmuntra svenska företag att exportera till eller etablera sig i Turkiet. Dialog och utbyten är än viktigare i tider då åsikts- och yttrandefrihet sätts på prov.

Vad är det som skiljer generalkonsulatets uppgifter från ambassaden i Ankara?

– Ambassaden ansvarar för kontakterna med Turkiets regering och sköter den löpande rapporteringen om den politiska utvecklingen i landet. Både ambassaden och generalkonsulatet håller kontakten med svenska företag, men generalkonsulatet stödjer näringslivsfrämjandet eftersom de flesta företagen finns representerade i Istanbul, liksom Business Swedens kontor. Både ambassaden och generalkonsulatet hanterar viseringar för turkiska medborgare som vill besöka Sverige och personer som kan bli aktuella för familjeåterförening i Sverige; på generalkonsulatet har vi även biståndsmedel för stöd till det turkiska civilsamhället.

Vad ser du som de viktigaste beröringspunkterna mellan generalkonsulatets och forskningsinstitutets verksamheter? Finns det former och områden för samverkan som skulle kunna utvecklas mera?

– Den kommande sommarskolan för mänskliga rättigheter är ett bra exempel på praktiskt och viktigt samarbete mellan Institutet och generalkonsulatet. Institutet har fina och praktiska lokaler, t.ex. hörsalen, som vi från generalkonsulatets sida får använda för att regelbundet visa svenska filmer. Det vore roligt om vi kunde samarbeta närmare för få fler turkiska studenter intresserade av att studera i Sverige.

Det gamla svenska kapellet på bakgården används inte längre för gudstjänster. Kommer det att tas i bruk för andra ändamål?

Kapellet ägs av Statens fastighetsverk och var under lång tid uthyrt till olika organisationer. Det hyrs numera av generalkonsulatet och har delvis renoverats. Vi är i slutfasen för de invändiga behoven för att kunna börja använda det för passande ändamål, t.ex musik eller kulturella evenemang.

Det nuvarande generalkonsulatet var en av de första utländska beskickningarna till Osmanska riket. Har Sverige fortfarande en viktig roll att spela i Turkiet?

Absolut. Sverige, EU och Turkiet har omfattande handel med varandra och Sverige har under lång tid stött Turkiets EU-ansökningsprocess inklusive utvecklingen av ett demokratiskt och rättssäkert samhälle. Vi har många svenska företag i Turkiet: först ut var Ericsson som installerade telefonlinjer i Istanbul på 1880-talet och som är verksamma i Turkiet än idag. Turkiet intar en strategiskt och geografiskt viktig plats i förhållande till EU och Sverige, samtidigt som vi måste vara tydliga med att Turkiet måste upprätthålla de internationella åtagande som landet gjort när det gäller mänskliga rättigheter, inte minst vad gäller yttrandefrihet.

Intervju: Olof Heilo

Foto: Sveriges generalkonsulat i Istanbul

Spring lectures at the SRII

April 13, 19:00

Matthew Goldman, Bogazici University, Istanbul

Who is the Mastermind? Conspiracism and Accountability in Contemporary Turkish Politics

May 9, 19:00

Cecilia Olovsson, SRII

Victoria and the cosmic conception of imperial victory in Early Byzantine visual culture

May 30, 19:00

Björn Magnusson Staaf, Lund University

Stalking Kemal Basmacı. The Museum of Innocence, the Construction of Memories and Urban Biography

Istiklal Caddesi 247
P.K. 125 Beyoglu - Tünel
TR-344 33 ISTANBUL
Phone: +90 212 252 41 19
Fax: +90 212 249 79 67